

TREVENNEN-9

HØSTEN 2013

TEMA: TRÆR MED MED SPENNENDE BLADFARGER
ISSN 504-6028

LEDEREN HAR ORDET

Eirik Wærner

FORTSATT SUKSESS

Siden forrige nummer av Trevennen har det vært en formidabel aktivitetsøkning i foreningen. Vi lanserte "Bemerkelsesverdige trær" i april, med medieomtale i NRK Norgesglasset, Aftenposten og flere andre aviser. Senere på sommeren har Aftenposten hatt flere oppslag om trær og folk som liker trær, og da er det jo ikke så lett å komme utenom Treets venner. Disse artiklene har i sin tur ført til mange henvendelser. Vi får daglig oppringninger fra tre-eiere som trenger hjelp til å stagge håpløse naboer som ikke liker trær, og vi hjelper til så godt vi kan. Mange har også fylt ut skjemaet for å få vurdert saken juridisk. Dessverre har det vært så mange henvendelser at vi ikke klarer å følge opp alle innen rimelig tid. Hvis du er en av dem som venter på svar, og det haster, så må du mase litt. Men vi prøver å hjelpe alle så raskt vi kan! Det dukker også opp interessante spørsmål, som en her forleden: *"Har jeg innsigelsesrett overfor en nabo som ønsker å felle et stort tre på sin egen eiendom?"* Svaret på dette er, så vidt meg bekjent, et *"nei"*. Men det understreker betydningen av å få til en ordning som kan gi trær en

TREVENNEN NR. 9 HØSTEN 2013

Medlemsblad for Treets Venner
Treets Venner
c/o Det norske Hageselskap
Postboks 53 Manglerud
0612 Oslo,
www.treets-venner.no
Konto: 7874.06.45861
Redaksjonen avsluttet 31.08.2013
Redaksjon / layout: Rainer Stange,
rst@dronninga-landskap.no og
Arne Flothyl, arne@flothyl.no
Forside: Blodbøka, plantet 1870,
Momrak, Fyresdal.
Foto: Ragnhild Momrak

bedre beskyttelse enn den vi har i dag. Vi skal følge opp dette arbeidet! Gledelig er det at Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune har tatt tak i saken etter at vi henvendte oss til daværende byråd Merete Agerbak-Jensen for flere år siden. Du kan lese om dette i dette nummeret av Trevennen, hvor Rune Clausen fra PBE har skrevet en artikkel om det gode arbeidet etaten har gjort. Men det er dessverre laaangt igjen før vi evt. får noen regler om trær.

BEMERKESESVERDIGE TRÆR

Vi har allerede fått inn mange spennede kandidater til Bemerkelsesverdige Trær og ønsker oss enda flere. Kandidatene er nå lagt ut på Facebookgruppen bemerkelsesverdige trær. Dermed kan alle se de fine trærne og det er blitt enklere å laste opp forslag til trær. Vi oppfordrer alle våre medlemmer til å melde seg inn i gruppen, og legge inn bemerkelsesverdige trær. Hvis du har problemer med å finne den, er den på denne linken: <https://www.facebook.com/groups/158783834319092/>. Ta bilde av flotte trær og legg dem ut på denne gruppa!

TREETS VENNER PÅ RADIO

Flere fredager framover vil det være nye innslag klokka 13:40 på NRK 1 Norgesglasset om bemerkelsesverdige trær, hvor juryleder Margrethe Geelmuyden og sekretær Rainer Stange blir intervjuet. Disse er det også mulig å lytte til i etterkant på nettradio. Vi mangler også sponsorer til dette viktige arbeidet.

Jeg lanserte for noen år siden en løst visjon om at foreningen skulle bli så stor at vi kunne få ansatt en daglig leder, om ikke annet så på deltid (medlemstallet vårt vokser fortsatt eksponensielt). Dette begynner å bli uhyre aktuelt nå, med det presset på henvendelser som vi har. Inntil dette blir en realitet, vil vi dessverre fortsatt være avhengige av frivillig innsats. Hvis DU tror du kan bidra med noe, så send en mail til post@treetsvenner.no. Vi trenger hjelp til det meste, så her er det muligheter for alle som har litt tid til overs!

REDAKSJONENS HJØRNE

Arne Olavson Flothyl

Vi er stolte av å presentere Trevennen-9, som er fylt av interessante artiklar og foto for lesarane våre. I tillegg er redaksjonen utvida, og som fersk redaksjonsmedlem har eg fått gleda av å skrive denne utgåva av redaksjonens hjørne.

Som kjent er det ikkje alltid dei gamle trea våre får stå i fred. Dessverre fekk dei gamle knutekolla trea på Stortorget på Hamar smerteleg kjenne på dette. Dei måtte vike for eit nytt og moderne torg. Tore Edvard Bergaust stiller eit kritisk søkjelys på effekten av kulturminnevern når noko slikt kan skje. Er det tid for eit regimeskifte?

I kontrast til oppslaget om trefelling på Hamar gjev artikkelen til Rune Clausen håp om betre tider for bytreane våre. PBE (Plan- og bygningsetaten i Oslo) har gjort eit grundig arbeid med ein rapport

om tre, og i artikkelen gjev Rune eit innblikk i dette arbeidet.

På nytt vil vi få takke Ole Billing Hansen for eit fargerikt og interessant bidrag til bladet vårt. I artikkelen som har fått namnet «Trær med spennende bladfarger» får vi lære meir om fargevariantar og bladnyansar på trea vi ser rundt oss. Artikkelen er spekka av fine bilete. Gled deg!

Sjølvsagt blir årets trevenn heidra ekstra også her i bladet. Treets venner var svært stolte av å kunne gje den flotte nye glasplaketten til Niels Hvass då han gjesta konferansen til Norsk Trepleieforum i mars. Vidar Lundetræ presenterer vinnaren og grunngjevinga frå juryen.

Til slutt oppfordrar vi så mange som råd til å bli med på opninga av ein ny flott park i Oslo. Fredag 11. oktober kl. 17.00 er Bjerkedalen park rette staden å vere. Med det ynskjer vi alle ein fin haust!

Åpning av Hovinbekken og nye Bjerkedalen park i Bydel Bjerke, Oslo

Foto: Rainer Stange

TRÆR MED MED SPEN- NENDE BLADFARGER

Tekst og foto: Ole Billing Hansen

GRØNNE

Blader er grønne fordi de innholder klorofyll. Klorofyllet absorberer i hovedsak lys i de røde og blå delene av spekteret, mens store deler av det grønne lyset blir reflektert eller filtrert gjennom bladene. Dermed ser bladene grønne ut for våre øyne. Imidlertid finnes et utall av grønne nyanser, fra gulgrønt til grå- eller blågrønt. Når bladene har andre farger enn grønt, sier vi gjerne at bladene har avvikende farger. Dette kan skyldes fravær av klorofyll eller at andre pigmenter finnes i så store mengder at de dominerer over klorofyllet. Fargevarianter kan også ha morfologiske årsaker, for eksempel

Asklønn (*Acer negundo*-kultivar)
TREVENNEN-9

behåring eller voksbelegg.

GULE

Gule blader inneholder gule pigmenter som karotener og xantofyll. Dessuten inneholder de en del klorofyll. Dessuten inneholder de en del klorofyll, og når bladene skygges, blir de ofte bare lysgrønne. Gulbrokete (variegerte) blader skyldes at enkelte partier i bladene har redusert klorofyllinnhold. Gule og gulbrokete blader oppstår vanligvis som mutasjoner, det vil si genetiske endringer som fører til stans eller reduksjon i produksjonen av klorofyll i bladene. Gulbrokete blader kan skyldes kloroplastkimærer, det vil si at de bladpartiene som avviker i farge, mangler kloroplaster eller har et redusert innhold av kloroplaster – de organellene som inneholder klorofyll.

HVITE

Hvite blader kan ikke overleve over

Spisslønn (*A. plat.* 'Drummondii')

tid, fordi de ikke har klorofyll til fotosyntese. Men blader med hvite partier overlever fordi de hvite partiene kan «snylte» på resten av bladet. Av og til spirer det frø uten evne til å produsere klorofyll, men slike planter dør raskt, ofte allerede på frøbladstadiet. Det er også observert kimærer, for eksempel i bjørk, hvor blader og sideskudd langs en sektor av stengelen er uten klorofyll. Her kan bladene overleve en kort periode, men de bidrar ikke til plantenes vekst og utvikling. Trær med hvitbrokete blader er ofte kloroplastkimærer hvor hvite deler av bladene mangler kloroplaster, mens lysgrønne deler kan ha ett eller flere cellelag uten kloroplaster.

HVITBROKETE

Trær med hvitbrokete blader vokser ofte seinere enn trær med vanlig, grønt bladverk. Selv om bladarealet er likt, vil

fotosyntesen være redusert. Hvitbrokete blader er ofte mest framtrepende på våren og forsommeren. Trær med hvitbrokete blader gjør seg best når de står plassert mot en mørk bakgrunn. En fordel med slike treslag er at prydd verdien varer gjennom hele vekstsesongen, i motsetning treslag der prydd verdien ligger i en ofte kortvarig blomstringsperiode eller en periode med høstfarger før bladfall.

RØDE

Røde blader skyldes at konsentrasjonen av fargestoffer i gruppen antocyaner er stor. Bladene inneholder normale mengder klorofyll, men er dominert av de røde fargestoffene. Dette er særlig tilfellet når bladene er soleksponert. Skyggeblader på trær med røde blader er ofte grønne, men da gjerne mørkere enn blader på vanlige trær.

Asklønn (*Acer negundo* 'Flamingo')

Sølvpil (*Salix alba* 'Sericea')

GRÅ

Grå blader hos trær skyldes ikke innhold av pigmenter, men sterk behåring. Overflaten er dekket med skjoldhår, dun- eller filthår. Refleksjon fra disse hårene gir den grå fargen. Planteslag med sterk behåring er ofte tilpasset tørre, solrike voksesteder, og vi kan regne behåringen som en miljøtilpasning der en viss del av lyset blir reflektert istedenfor å bli absorbert. Noen treslag har behåring bare på én side av bladene, slik som sølv lind (*Tilia tomentosa*), mens andre har hår på begge sider, som «sølvpil» (*Salix alba* 'Sericea'). Egenskapen behåring er ofte artsspesifikk, men den kan være ulikt utviklet innen underarter og varieteter. Grå og blåaktige nåler hos bartrær skyldes oftest brede bånd av spal-teåpninger, som regel på oversiden av nålene, men det kan også skyldes et voksbelegg som gir baret grålig til blålig skjær.

FRØPLANTER

Treslag med avvikende bladfarger kan oppstå som frøplanter. Da vil de sjelden endre seg etter hvert som de utvikler seg – de er stabile. Men neste generasjon frøavkom fra slike trær vil variere. Rød-bladet bok (*Fagus sylvatica* fo. *atropurpurea*) gir for eksempel om lag 40 % avkom med røde blader. Som regel vil styrken av rødpigmentering i avkommet også variere. Ved frøformering bør avkommet sorteres strengt. Slike frøformerte planter skal ikke omsettes med kultivarnavn, men botanisk betegnelse, som i eksempelet med bok.

MUTASJON

Dersom den avvikende fargen skyldes mutasjon i kloroplastene hos ellers normale planter, vil plantene ofte ikke være stabile. Det vil lett oppstå mutasjoner i motsatt retning, for eksempel hos broketbladete kultivarer, som brått kan

sette ett eller flere skudd med blader som er vanlig grønne. Skudd med slike grønne blader bør skjæres bort, da de lett vil kunne konkurrere ut de ønskede broketbladete skuddene.

Trær med avvikende bladfarge blir i hovedsak formert med vegetative metoder, i noen tilfeller med stiklinger. Plantene er da rotekte, og skudd fra røtter eller rothals vil ha den avvikende egenskapen. En del treslag lar seg imidlertid ikke formere med stiklinger, og slike trær blir formert ved poding. De blir podet på en grunnstamme av arten eller en nærtstående art. Skudd fra grunnstammen vil da være villskudd og ha normal bladfarge. Disse bør fjernes ved å rive av skuddene så nær skuddfestet som mulig. Tilbakeskjæring med saks oppmuntrer bare treet til å sette nye villskudd.

KONTRAST

Vi bruker trær med avvikende bladfarger for å skape kontraster i buskrabatter og treplantinger. Trær med avvikende form og farge var særlig populære i den romantiske hagestilen. Vi finner derfor relativt ofte rød-bladete, hvitbrokete og gulbladete trær i anlegg fra siste halvdel av 1800-tallet. Men også mange mer moderne foredlinger innen trær og busker har avvikende bladfarger. Lista og illustrasjonene til denne artikkelen viser noen eksempler fra et nokså omfattende sortiment av trær med avvikende bladfarger.

LØVTRÆR

Røde blader:

Spisslønn: *Acer platanoides* 'Royal Red', m.fl.

Platanlønn: *Acer pseudoplatanus* 'Atropurpureum' (bare bladundersiden er rød)

Dunbjørk: *Betula pubescens* 'Rubra'

Bøk: *Fagus sylvatica* 'Atropurpurea', *F. sylvatica* 'Dawyck Purple'

Prydeple: *Malus* 'Royalty', m.fl.
Rødbladet plomme: *Prunus cerasifera* 'Nigra', m.fl.

Gule blader:

Asklønn: *Acer negundo* 'Kelly's Gold', m.fl.

Hassel: *Corylus avellana* 'Aurea'

Bøk: *Fagus sylvatica* 'Dawyck Gold'

Korstorn: *Gleditsia triacanthos* 'Sunburst'

Svarthyll: *Sambucus nigra* 'Aurea'

Parkalm: *Ulmus x hollandica* 'Wredei'

Hvit- eller gulbrokete blader:

Asklønn: *Acer negundo* 'Variegatum'

Spisslønn: *Acer platanoides* 'Drummondii'

Platanlønn: *Acer pseudoplatanus* 'Variegatum'

Kristtorn: *Ilex aquifolium* 'Argenteo Marginata', *I. aquifolium* 'Aurea Marginata'

Svarthyll: *Sambucus nigra* 'Albovariegata'

Lundalm: *Ulmus minor* 'Variegata'

Flerfargete blader

Asklønn: *Acer negundo* 'Flamingo'

Lysgrå blader

Sølvpoppe: *Populus alba*, *P. alba* 'Nivea'

Vierpære: *Pyrus salicifolia*

Sølvbladet hvitpil: *Salix alba* 'Sericea', *S. alba* 'Sibirica'

Sølvasal: *Sorbus aria*, *S. norvegica*

Blodbøk (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea')

Spisslønn (*Acer platanoides* 'Royal Red')

BARTRÆR

Gult bar

Lawsonsyppress: *Chamaecyparis lawsoniana* 'Kelleriis Gold', *C. lawsoniana* 'Alumigold'

Nutkasypress: *Chamaecyparis nootkatensis* 'Aurea' (syn. *C. nootkatensis* 'Lutea')

Tuja: *Thuja occidentalis* 'Rheingold', *T. occidentalis* 'Sunkist'

Grålig til blålig bar

Koloradoedelgran: *Abies concolor*

Nobeledelgran: *Abies prodera* 'Glaucua'

Himalayaseder: *Cedrus deodara* 'Fee-lin' Blue'

Atlasseder: *Cedrus libani* 'Atlantica

Thuja occidentalis 'Rheingold'

TREVENNEN-9

Glaucua'

Lawsonsyppress: *Chamaecyparis lawsoniana* 'Alumii', *C. lawsoniana* 'Columnaris'

Engelmannsgran: *Picea engelmannii*

Blågran: *Picea pungens*

Fjellhemlokk: *Tsuga mertensiana*

Hvitbrokete bar

Lawsonsyppress: *Chamaecyparis lawsoniana* 'White Spot'

Kjempetuja: *Thuja plicata* 'Zebrina'

Vokstuja: *Thujopsis dolabrata* 'Variegata'

Til videre lesing

Schul, J. 2010. Hvilken plante hvor – planteguide for hagen. 2. utg. Cappelen Damm, Oslo. 353 s. ISBN 978-82-02-306071-7

Atlasseder (*Cedrus libani* 'Atlantica Glaucua')

Blågran (*Picea pungens*)

KANDIDATER TIL BEMERKESVERDIGE TRÆR FRA 59°N TIL 69°N

Aksjonen er i gang! Vi har allerede fått inn mange spennede kandidater til bemerkelsesverdige trær og ønsker oss enda flere. Kandidatene er nå lagt ut på Facebookgruppen bemerkelsesverdige trær. <https://www.facebook.com/groups/158783834319092/> eller gå via www.treetsvenner.no Dermed kan alle se de fine trærne og det er blitt enklere å laste opp forslag til trær. Vi oppfordrer alle våre medlemmer til å melde seg inn i gruppen, og legge inn bemerkelsesverdige trær. Skriv en fin historie om treet og legg ved bilder med høy oppløsning, slik at vi kan presentere noen av dem i Trevennen.

Her er noen kandidater:

Jan Peder Marthinsen, Åsgårdstrand: “Eika er veldig flott og folk legger merke til den ute på jordet der den står. Barna og jeg kaller eika for Bestefartreet. Har fotografert treet igjennom alle årstider fra samme vinkel. Vet ikke om den har noe annet navn eller historie. 59,36103N,10,45308Ø 59,21 `39,7”N,10,27 `11,1Ø”

*Hallgeir Larsen, Vadsø: Holmfoss i Pasvikdalen 69,32,15N ; 30,04,04Ø
Et furutre har tippet men der grenene overtar treets funksjon*

*Hallgeir Larsen, Vadsø: Furu i Bjørnevatn med klengenavn "Blekkspruten".
69,32,09N ; 30,04,54Ø*

Mathiesen, Eidsvold verk:

“Gran fra Hurdal. Sjelden at ei gran får stå så alene uten å ha noen konkurrenter. Et perfekt, symmetrisk juletre og er veldig vakker!”

*Odd-Kåre Flølo Eide, Sandane:
"Alm. 350 cm i omkrets. 25 m høyt. Gamalt styvingstre. Integrert i ein bestand
av eldre styvingstre. Brukt til husdyrfôr."*

SKANDALØS FELLING AV 100-ÅR GAMLE TRÆER PÅ PÅ HAMAR

*Tekst: Tore Edvard Bergaust
Dosent, seksjonsleder – landskap-
sarkitektur, Institutt for landskap-
splanlegging – UMB/Ås*

Foto: Brit Guri Angell Johnsen

Stortorget på Hamar har lidd samme skjebne som mange andre torg. Torghandelen er borte. Torget er blitt en tom åpen plass i bylandskapet, uten liv og røre. I en årrekke er det biler som har preget torget som en parkeringsplass. Det som stod for et vedvarende liv var trærne. Nå er de trærne felt.

Noen tanker – et utenfra blikk.

Er vi kommet dit at det må være noen sjelden sommerfugler eller spesielle sopper som bor i trærne som er det beste verd for at de blir bevart. Dessverre var det ingen slike beboere i trærne på Hamar. Da stor de laglig til for hogg.

Hamar er i endring. De kjent bybildene endres. Stortorget har lenge vært under planlegging og ombygging er igangsatt. Det skjer ikke helt uten smerter.

En kan savne livet i byen. Derfor er det flott at politikere gjør noe for sentrum, torget og bylivet. Det gjøres ved ny programmering som skal gi plassen et nytt liv med fleksibel bruk både til hverdag og fest.

TREVENNEN-9

Statens vegvesen og Riksantikvaren har igangsatt et nasjonalt program om «Våre gater og plasser». Der er målet er «å skape oppmerksomhet om den betydningen gater og offentlige rom har for utviklingen av det norske samfunnet, og løfte fram forbilder med høy bruksmessig og visuell kvalitet». Der påpekes stedenes egenart og en gjenkjennelig struktur som er viktig for vår identitet og stedstilhørighet.

Hamar er også med i Riksantikvarens NB-register. NB!-registeret påpeker steder hvor det må vises særlige hensyn i forbindelse med videre forvaltning og utvikling over byer og tettsteder med kulturmiljøer av nasjonal interesse.

Hamar har en egenart i sin byplan ved strengt regulerte kvartaler der kvadraturen knekker seg etter standlinjen i Mjøsa.

Torget er i tillegg en square, en plass med gater på alle sider i et lukket rom av omkringliggende bygninger. Plassen blir liggende i midten, innenfor gatene. Forbildene finner vi på steder som Place de Vouges i Paris og St. James Square i London.

Som noen av disse forbildene var torget rammet inn av trær. Trærne ga torget en historisk, rommelig kvalitet. Torget var definerte med vegger i to nivåer. Det ytre, inntil vegglivet i de omgivende bygninger, så gatene rundt kantet med trær som definerte det indre rommet, med trærne som levende kulturminner, slik det har vært i over hundre år. Dette er kvaliteter jeg trodde det var viktig å ta vare på og ikke skaptet torget om til et hvor-som-helst-sted, når verdens byer er på vei til å bli mer og mer like i sin konkurranse om å gjøre seg lekke. Det er i møte mellom torget som kulturminne, dets verdier i bylandskapet

og en tilrettelegging for fremtiden at utformingen burde funnet sin løsning.

De knutekollerte trærne finnes også i en del av byens øvrige gater, en spesiell og særegen identitet for Hamar. Dette har vært Hamartreet.

Nå er alle trærne borte – trist. Her burde det historiske avtrykket med trærne og trærne som et omrammende element og trærnes egenverdi vært lagt som en premiss med å integrere trærne i planlegging av den nye utforming av torget.

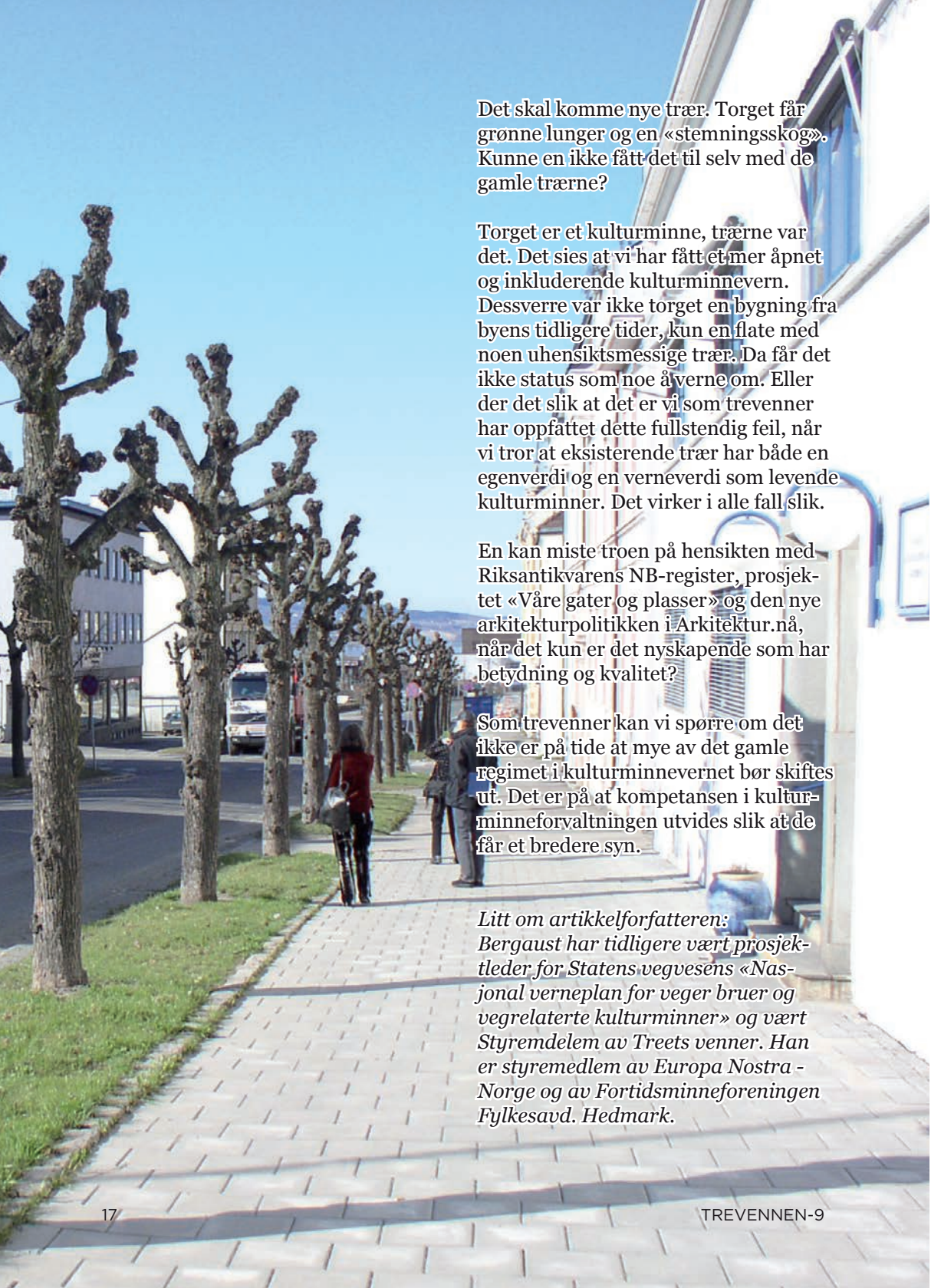
I lengden ville man kanskje vunnet på det? En utforming som tar på alvor det stedsspesifikke med kulturhistoriske kvaliteter og ut ifra det å skape noe unikt og genuint. Dette er oversett i iveren fra formgiverne i å skape noe nytt.

Alle lindetrærne ble felt på Torget. Disse trærne var en del av vår kulturarv og fortjente å bli bevart, men den spanske arkitekten og Hamar kommune ignorerte dette til tross for protester. Skandaløst! (red.)

Flotte knutekollede alletrær i Parkgata på Hamar. Foto: Rainer Stange

Det skal komme nye trær. Torget får grønne lunger og en «stemningsskog». Kunne en ikke fått det til selv med de gamle trærne?

Torget er et kulturminne, trærne var det. Det sies at vi har fått et mer åpent og inkluderende kulturminnevern. Dessverre var ikke torget en bygning fra byens tidligere tider, kun en flate med noen uhensiktsmessige trær. Da får det ikke status som noe å verne om. Eller der det slik at det er vi som trevenner har oppfattet dette fullstendig feil, når vi tror at eksisterende trær har både en egenverdi og en verneverdi som levende kulturminner. Det virker i alle fall slik.

En kan miste troen på hensikten med Riksantikvarens NB-register, prosjektet «Våre gater og plasser» og den nye arkitekturpolitikken i Arkitektur.nå, når det kun er det nyskapende som har betydning og kvalitet?

Som trevenner kan vi spørre om det ikke er på tide at mye av det gamle regimet i kulturminnevernet bør skiftes ut. Det er på at kompetansen i kulturminneforvaltningen utvides slik at de får et bredere syn.

*Litt om artikkelforfatteren:
Bergaust har tidligere vært prosjektleder for Statens vegvesens «Nasjonal verneplan for veger bruer og vegrelaterte kulturminner» og vært Styremedlem av Treets venner. Han er styremedlem av Europa Nostra - Norge og av Fortidsminneforeningen Fylkesavd. Hedmark.*

BEDRE BESKYTTELSE AV OSLO TRÆR

Rune Clausen

*Plan- og bygningsetaten
avdeling for byutvikling*

Store og gamle trær har klare paralleller til eldre bevaringsverdig bebyggelse som viktige kulturminner, og bør behandles i tråd med dette. Hugging av trær er ikke reversibelt, og det bør være svært gode grunner for å fjerne store, verdifulle trær, særlig i indre by. Samtidig skal byen utvikle seg, særlig i kollektivtilgjengelige områder, som er det mest bærekraftige prinsippet for vekst. I visse tilfeller må også store trær vike, men i utgangspunktet bør vekst og vern være godt forenelig.

Oslo er en grønn by

De fleste virker å være positive til trær i byen. Er dette en av grunnene til at Oslo er så grønn? Plan- og bygningsetaten opplever likevel mange ulike meninger om trærers plass og fremtoning i byen (prioritering, graden av naturlighet, orden etc). Det kan f.eks oppstå konflikter i situasjoner hvor utbyggere treffer på bevaringsregulerte trær, som kan redusere utbyggingsmulighetene. Flere hevder at plasser og gater i indre Oslo generelt er for små og smale til å ha trær, og at de er i prinsipiell konflikt med byens primærfunksjoner. Dette er riktig enkelte steder, men ugyldig som regel. Ved ombygging av byrom opplever man innimellom at store trær fjernes til fordel for nye små, pga tilpasning til arkitektonisk konsept. I gitte tilfeller vil dette være beste alternativ. Men kanskje kan vi også i større grad lære oss å verdsette noe lurvethet og frodighet i byens rom, som i livet TREVENNEN-9

ellers - supplere istedenfor å erstatte. Uansett ståsted vil utprøving av flere alternativer i tidlig fase, og en større erkjennelse av bytrærers verdi blant byutviklingens aktører, være viktig - i en by med kamp om plassen over og under bakken.

Trær gir byutviklingsprosjekter merverdi

I den tidlige etterkrigstiden har bytrær vært en forsømt del av byutviklingen. I dag bør ambisjonene være store. Et generelt mål bør være at byggeprosjekter, for eksempel i gater og plassrom, gis en utforming som gir merverdi til byen, utover selve trafikkfunksjonen. Større vekt på eksisterende trær, samt foryngelse eller etablering av nye trær, kan bidra til en slik merverdi. La oss håpe at Dronning Eufemias gate blir et vellykket merverdi-prosjekt.

Plan- og bygningslovens virkemidler

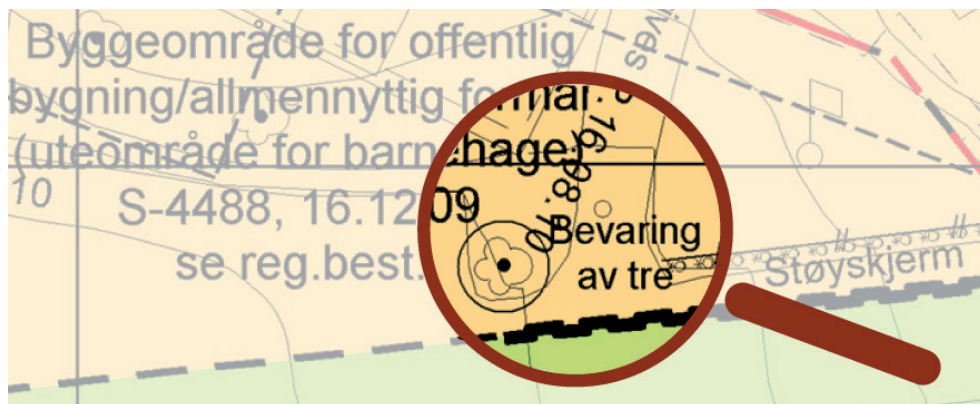
Det er flere lover som gir hjemmel for vern av trær, men mange er i praksis passive. Naturmangfoldloven vektlegger f. eks kun trær med høy økologisk verdi. Rapporten "Rettslig beskyttelse av trær", utarbeidet av Universitetet for miljø- og biovitenskap i 2007, påpeker at det trolig er behov for et eget lovverk for trær. Inntil man eventuelt får et slikt lovverk, vil Plan- og bygningsloven være en viktig lov, også for trær, selv om trefelling ikke er søknadspliktig.

Trær kan sikres juridisk iht plan- og bygningsloven på ulike plannivåer. Og reguleringsplanen vil være særlig viktig. Frittstående trær som skal bevares i reguleringsplan bør primært avmerkes på plankart med eget tresymbol iht sosikode 1271. Tilhørende regulerings-

bestemmelser benyttes for å angi eventuelle regler for skjøtsel, detaljsikring i byggeperioden etc. Det har dessverre vært tradisjon for noe vage reguleringsbestemmelser for trær, og eiendomsretten har stått fjellstøtt. Trær sikres dårlig gjennom intensjonsbestemmelser av typen: "Trærne skal, så langt det er mulig, søkes bevart...". En mer presis ordlyd: "Trær med stammeomkrets over xx cm skal bevares", vil stå vesentlig sterkere i en eventuell rettslig tvist. Et virkemiddel Plan- og bygningsetaten kan bruke for å ivareta trær fra tidlig fase, er å stille krav til treregristrering og marksikringsplan i byggesaker, noe som kan betraktes som en utvidet utomhusplan. Krav om erstatningstrær (hvis noen felles) er vanlig praksis i mange planer og har gode intensjoner, men kan også gi uheldige signaler om at fjerning av store trær er greit dersom man planter nye små. Det er også usikkerhet knyttet til den juridiske muligheten til å kreve planting av store trær som mer fullverdig erstatning. Byggegrenser og lav %-BYA brukes gjerne for større planområder. Dette gir ikke enkelttrær direkte vern, da det kun angir begrensinger for ny bebyggelse. Men bevisst plassering av byggegrenser

vil utvilsomt beskytte sammenhengende grøntbelter.

Oppfølging av plan- og byggesaker er helt sentralt. En streng plan som ikke følges opp er nesten verdiløs. Aktivt tilsyn og bruk av sanksjoner ifm ulovligheter signaliserer at trær faktisk har stor verdi, og vil påvirke folks holdninger over tid. Siden felling av trær er ikke søknadspliktig, kan plan- og bygningsetaten § 32-8 om overtredelsesgebyr ikke benyttes, men § 32-9 om straff (bøter) vil være aktuelt der man avdekker forhold i strid med reguleringsplan. Men bedre beskyttelse av trær kan ikke løses med juss alene. Bevisstheten rundt verdien av trær i by blant utbyggere, offentlige instanser og privatpersoner kan og bør påvirkes. I Norge diskuteres fortsatt om trær er en urban kvalitet eller hører hjemme i skogen. Her gjør organisasjoner som Naturvernforbundet og Treets venner en stor jobb. I områder underlagt juridisk plan for vern av trær, må det også antas at det oppstår en form for indre justis, som bidrar til å holde bevaringsplaner i hevd, utover kommunenes kontrollfunksjon.

Bruk av standard tresymbol i reguleringsplan gir treet juridisk vern

Plan- og bygningsetatens arbeid

I den senere tid har Plan- og bygningsetaten innskjerpet og presisert bestemmelser for trær i flere reviderte og nye planer, for eksempel: Småhusplanen, planer for Nordstrandskråningen og Grøntplanen. Felles er at bestemmelsene har vært for lite juridisk presise. I enkelte områder har man sett at trær fjernes i et for stort omfang og for høyt tempo, i visse tilfeller snauhogst. I Nordstrandskråningen, som er en viktig grønn vegg mot sentrum og fjorden, er det innført en slags forenklet "søknadsplikt" for felling av trær med stammeomkrets over 90 cm (egentlig søknad om disp fra reguleringsplan). I småhusplanen slår vernebestemmelsen først inn ved utbyggingsplaner. I skrivende stund arbeides det med ny kommuneplan 2013, hvor det også diskuteres byoverordnede bestemmelser for trær, som kan supplere eller forsterke Grøntplanen. Plan- og bygningsetaten har utarbeidet rapporten "Bedre beskyttelse av byens trær", som utforsker plan- og bygningslovens muligheter og utfordringer, Osloidentiteter og praksis i andre europeiske byer. Rapporten vil bli publisert som en forenklet og mindre fagintern utgave senere i år. At vårt arbeid med trær har fått såpass støtte i Rådhuset, viser kanskje at det blåser en trevennlig vind i det politiske landskapet om dagen.

Utvalgte bestemmelser/retningslinjer for bytrær (i hovedsak hentet fra Grøntplan og småhusplan)

Generelt

Byrommene skal bevares, videreutvikles og gjøres grønnere (byøkologisk program).

Tiltak skal plasseres og utformes slik at store trær og annen verdifull vegetasjon kan bevares. Det skal avsettes tilstrekkelig plass for utvikling av rotsystem og krone (rotsonen tilsvarer minst treets kronediameter).

På kommunale eiendommer skal det som hovedregel ikke felles store trær. Nødvendig skjøtsel tillates. For hvert tre som felles på kommunal grunn bør det gjenplantes minst ett nytt tre, som gis gode vekstforhold. (...) Trær som utgjør en sikkerhetsrisiko kan felles. Det skal tas spesielle hensyn til store og gamle trær slik at disse kan leve så lenge som mulig.

Småhusområder (Nordstrandskråningen har forbud mot trefelling også utenom byggesaker)

Ny bebyggelse skal plasseres slik at større trær bevares. Med større trær menes trær med stammeomkrets over 90 cm, målt 1 meter over terreng. Det skal avsettes tilstrekkelig plass i plan og dybde til utvikling av rotsystem og krone. Treets rotsone regnes som største omkrets for treets krone. Tiltak eller byggegrøper innenfor denne sonen tillates ikke.

Veier og gater

Alleer, trerekker og store enkelttrær langs gater og veier bør bevares. Ved tiltak, herunder omlegging eller utvidelse av gater og veier, skal konsekvenser for eksisterende vegetasjon og trær langs den aktuelle strekningen dokumenteres. Tidligere alleer og trerekker bør gjenplantes og gis gode vekstforhold. Manglende trær i eksisterende alleer og trerekker bør suppleres.

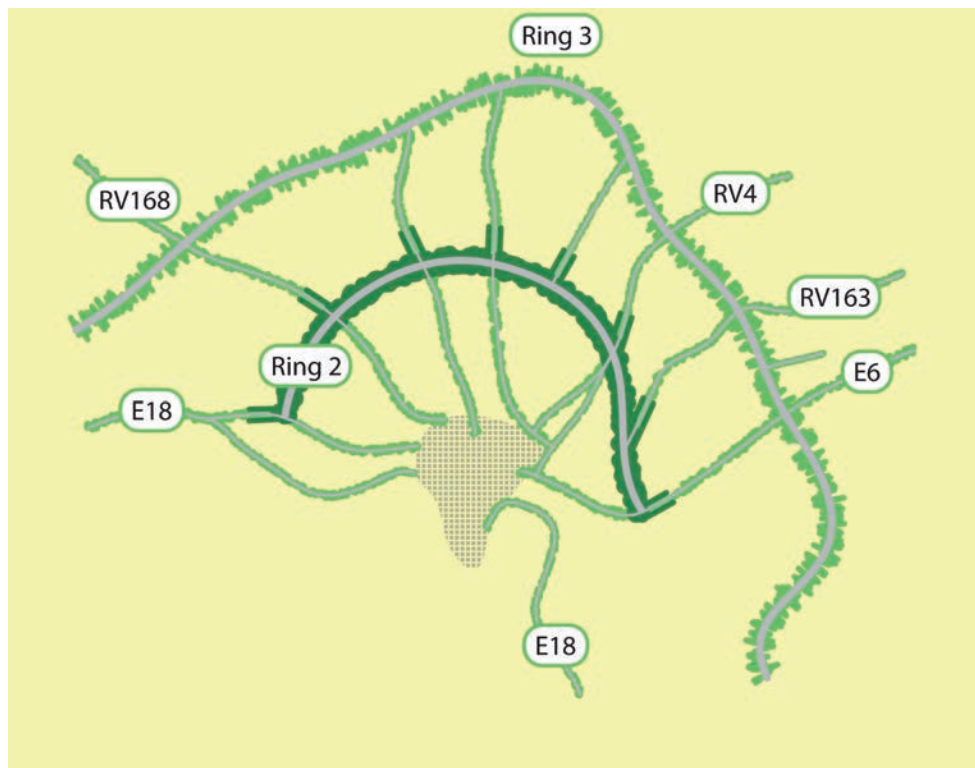
Tiltak langs viktige kommunikasjonsårer (se figur) skal plasseres og utformes slik at eksisterende alleer, trerekker og store enkelttrær kan bevares. Langs strekninger hvor det i dag ikke er trær, eller hvor det er behov for supplering, skal det i forbindelse med større tiltak plantes trær i allé, trerekker, grupper eller enkeltvis, forutsatt at viktige bevaringshensyn samtidig ivaretas.

Prosess og krav

Ved tiltak som medfører omlegging eller etablering av større kommunikasjonsårer skal det utarbeides analyser av omkringliggende landskap og eksisterende vegetasjon. Vegetasjon som foreslås bevart, fjernet, og nyplantet

skal avmerkes og dokumenteres i marksikringsplan. Vegetasjon bør benyttes som estetisk og forurensningsdempende element ved utbygging av kommunikasjonsnett. Vegetasjon bør etableres i flere sjikt for å dempe forurensing og skjerme bakenforliggende områder.

I reguleringsplaner skal store trær og annen verdifull vegetasjon dokumenteres og sikres. I byggesaker skal det som del av utomhusplanen utarbeides marksikringsplan som viser tiltak for sikring av verdifull vegetasjon i bygge- og anleggsperioden. Eksisterende og nye trær, samt annen verdifull vegetasjon, skal avmerkes på utomhusplanen/marksikringsplanen (...)

Viktig grep i grøntplanen:

Treplanting langs hovedgater og viktige kommunikasjonsårer

TILDELING AV PRISEN "TREVENNEN 2013"

Vidar Lundetræ

Juryens begrunnelse:

Mottakeren av prisen "Trevennen 2013" er på mange måter trepleiens "Grand old man". Det er i moderne tid neppe noen i Norden som har betydd mer for kunnskapsformidling om trær enn årets prisvinner. I årtier har han i sitt virke vært førsteformidler av den vitenskaplig baserte trepleie, som først og fremst dr. Alex Shigo førte an i 1980 årene. Prisvinneren har opp gjennom årene vært 30 ganger i USA og Canada for å lære om den moderne trepleie. Etter hvert som han ervervet seg ny kunnskap var han rask til å dele med andre. Dette har ikke minst kommet det norske fagmiljøet til gode.

Prisvinneren har oversatt og skrevet flere fagbøker og utgitt mange fagartikler om etablering og pleie av trær i bymiljø. Med sin engasjerende forelesningsform ble han en særlig ettertraktet foredragsholder og kunnskapsformidler, og her i landet har prisvinneren, i en periode på mer enn 30 år, vært en hyppig gjest og foreleser på konferanser, seminarer, kurs og workshops.

Prisvinneren var en sentral pådriver for at ISA Scandinavian Chapter ble stiftet som et trefaglig samarbeidsorgan mellom Norge, Sverige og Danmark i 1987. Senere har de enkelte land etablert egne Chapter, i Norge som Norsk trepleieforum, etablert i 1994.

Prisvinneren var også initiativtaker til "Nordisk Fond for Bytrær" som ble etablert i 1990. Fondskapitalen er i dag på ca kr 600 000,-. Fondets avkastning deles som kjent ut til personer og prosjekter innen forskning og utvikling hva gjelder etablering og pleie av bytrær.

I det norske fagmiljø er prisvinneren høyt verdsatt, og fagmiljøene i alle de nordiske land står i stor takknemlighetsskjeld til han.

Det er derfor en stor glede for juryen å overrekke prisen som "Trevennen 2013" til Niels Hvass.

Prisvinneren med den nye plaketten designet av Nils Aas og Øyvind Rauset

Foto: Ole Billing Hansen

Returadr: Treets Venner c/o Det norske Hageselskap, Postboks 53 Manglerud, 0612 Oslo

SØNDAG 8. SEPTEMBER kl 11-20

TREETS VENNERS SENSOMMERTUR

FOLLO OG ØSTFOLD

11:30 AVREISE MED TREETS VENNER-BUSS FRA OSLO S VED PARKERINGSPLASS

12:00 UMB-PARKEN ÅS

En av Norges største samlinger av trær. L.ark. Ragnhild Momrak viser parken ut i fra temaet "Bemerkelsesverdige trær"

14:00 LUNSJ UMB-ÅS

16:00 HAFSLUND HOVEDGÅRD

18:00 DET NYE TORGET I SARPSBORG

20:00 RETUR OSLO S

**FREMDELES LEDIG Plass! PÅMELDING; SEND EN MAIL TIL: TUR@TREETSVENNER.NO MED NAVN, ADRESSE OG TLF
BETAL KR 450,- TIL KONTO: 7874.06.45861**

FREDAG 11. OKTOBER kl 17

BJERKEDALEN PARK OG HOVINBEKKENS RENESSANSE

Oppmøte: Paviljongen midt i parken,
Refstadveien 37, Bydel Bjerke i Oslo.

Ny park i Groruddalen og åpning av Hovinbekken med mange nye parktrær, 50.000 stauder, parkbruer, promenader og ny paviljong. Omvisning: Karsten Sølve Nilsen, Oslo Elveforum, ark. Sidsel Andersen, bydel Bjerke, Thomas Lærdal, Filter arkitekter (paviljong) og l.ark. Rainer Stange, Dronninga landskap (park og bekk)

VELKOMMEN!
HILSEN STYRET I TREETS VENNER